

Kommunstyrelsen

Remissvar 2025-09-17

**Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet**

Vår beteckning:

KS 2025/189

Er beteckning:

LI2025/01164

**Hammarö kommuns svar på remiss gällande en översyn av
kontrollorganisation och finansiering av kontroll i livsmedelskedjan
för att förenkla för företag (SOU 2025:64)****Ärendebeskrivning**

Hammarö kommun har granskat utredningens förslag om centralisering av den offentliga kontrollen inom livsmedelskedjan och vill framföra följande synpunkter.

Hammarö kommuns synpunkter**Förenkling för företag, närhet och lokalkännedom**

Flertalet berörda livsmedelsverksamheter har kommunerna som kontrollmyndighet. Efter den föreslagna reformen kommer företagen fortsatt att omfattas av kommunal tillsyn inom flera andra områden, såsom miljötillsyn, tillsyn enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter, lagen om tobaksfria nikotinprodukter, plan – och bygglagen samt kontroll enligt lagen om vissa receptfria läkemedel. Förslaget innebär därmed inte en förenkling, utan snarare att företagen behöver förhålla sig till ett ökat antal kontrollmyndigheter. Den minskade lokalkännedomen och närheten till det lokala näringslivet medför att den personliga servicen som kommunen idag erbjuder riskerar att gå förlorad. En av myndighetens uppdrag enligt livsmedelslagstiftningen är att tillhandahålla rådgivning och informera om risker. En centralisering av kontrollen riskerar att förflytta myndigheten längre bort från företagarna, vilket kan leda till minskad närhet och förståelse för lokala förhållanden. Detta kan i sin tur påverka servicen negativt och göra det svårare för företagen att få snabb och relevant återkoppling i tillsynsfrågor. Via en kontaktväg in till kommunen har företagare som vill etablera livsmedelsverksamhet möjlighet att få vägledning och information inom flera olika lagstiftningsområden. Företagarna har då även möjlighet att få annan viktig information om kommunal service såsom sophämtning, va-frågor samt enligt de lagstiftningsområden som nämns ovan.

Finansiering och konkurrenskraft

Vid en centralisering av livsmedelskontrollen blir timavgiften likvärdig och enhetlig. Utredningen konstaterar dock att livsmedelskontrollen med all sannolikhet kommer att bli högre för de företag som idag har kommunal kontroll. Livsmedelverkets timavgift för livsmedelskontroll är högre än snittet för kommunerna. Även kostnaderna för staten förväntas enligt utredningen öka med drygt 130 miljoner kronor årligen jämfört med idag. Att avgifter är likvärdiga innebär inte per automatik att företagets konkurrenskraft stärks. Utredningens förslag riskerar att kostnaderna för företagen kommer att öka vilket framför allt kan slå hårt mot mindre företag.

Likvärdighet och effektivitet

Syftet med den offentliga livsmedelskontrollen är att kontrollera att livsmedlen är säkra och att konsumenterna får korrekt information för att kunna fatta välgrundade beslut om de livsmedel som konsumeras. Kontrollen ska enligt lagstiftningen vara likvärdig och effektiv vilket en centralisering av livsmedelskontrollen i sig inte är en garanti för. Den övergripande styrningen kan underlättas genom att samla ansvaret hos en enda organisation, men ju större och mer geografiskt spridd denna organisation är, desto svårare blir det att säkerställa ett enhetligt och likvärdigt utfall i hela landet. Att den lokala närvaron minskar och mer kontroll ska utföras på distans kan innebära att förmågan att upptäcka brister eller förhindra att otillåtna produkter släpps ut på marknaden minskar. Utredningen framhåller att den fysiska och direkta kontakten med livsmedelsföretagare inte är lika viktig som det har varit tidigare i och med digitaliseringen av samhället. Hammarö kommun anser att distanskontroller kan ersätta viss fysisk kontroll men kontrollen på plats i verksamheter innebär en möjlighet att upptäcka fusk eller andra väsentliga risker i verksamheten som inte upptäcks via distanskontroller. Ett snabbt agerande vid händelsestyrd kontroll som exempelvis vid matförgiftningar, klagomål, föreningar i dricksvattennätet och ärenden via varningssystemet RASFF kan vara skillnaden för att förhindra att osäkra livsmedel släpps ut på marknaden. Ett exempel kan vara en snabb samordning mellan kommunens kontrollmyndighet och va-enheten vid föreningar i dricksvattennätet. Förslaget om att personalen i större utsträckning kan utgå från hemmet, i vissa delar av landet, motsäger utredningens argument till ökad styrning, effektivitet och risk för påverkan. Hemarbete minskar kontakt med kollegor och synergieffekter från arbetsplatsen försvagas. En centralisering kan få motsatt effekt mot det som eftersträvas. Det är också viktigt att understryka att ökad likvärdighet inte nödvändigtvis innebär högre effektivitet eller förbättrad kontrollkvalitet. Livsmedelslagstiftningen är densamma oavsett kontrollorganisation.

Genomförandetid

Den nya organisationen föreslås träda i kraft den 1 januari 2028. Den föreslagna tidsplanen är realistisk. Reformen innebär omfattande förändringar och det finns en påtaglig risk att en alltför snabb implementering äventyrar både likvärdighet och kvalitet i den offentliga livsmedelskontrollen. Utredningen saknar en tydlig bedömning av när den nya kontrollorganisationen kan vara fullt operativ och i praktiken utföra offentlig kontroll i enlighet med kontrollförordningens krav på omfattning och kvalitet.

Lokala förhållanden i Hammarö kommun

Brottsförebyggande arbete

Tillsyn och kontroller som miljö- och byggförvaltningen utför bidrar till kommunens arbete mot välfärdsbrottslighet (lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete). Kontrollerna har därmed en viktig roll i det brottsförebyggande arbete som kommunerna, enligt lag, har ett allt tydligare ansvar för. En lokal närvaro och kännedom om det lokala näringslivet är avgörande för att kunna identifiera och motverka arbetslivskriminalitet. I Hammarö kommun samordnas det brottsförebyggande arbetet i den strategiska säkerhetsgruppen och den operativa gruppen för trygghet där även polis och räddningstjänst ingår. Den kommunala livsmedelskontrollen bidrar med värdefull information till grupperna som har stor påverkan på det brottsförebyggande arbetet då livsmedelskontroller sker regelbundet i kommunen.

Beredskap

Den täta samverkan som finns mellan miljö- och byggförvaltningen och kommunens övriga förvaltningar samt räddningstjänsten Karlstadsregionen riskerar att påverkas negativt och gå förlorad om kontrollen flyttas till Livsmedelsverket. Livsmedelskontrollens kompetens inom livsmedelssäkerhet är en viktig del av kommunens beredskapsarbete och inte minst vid planeringen av livsmedelsförsörjning vid kris.

Miljösamverkan i Värmland och Örebro län

Miljösamverkan Värmland startade 2008 och 2019 tillkom även Örebro län. Verksamheten finansieras av respektive myndighet samt båda Länsstyrelserna. Miljösamverkan bidrar till effektivare handläggning och trygghet för medarbetare. Myndigheterna delar checklistor, styrdokument, beslut och domar för att öka samsynen och samarbetar vid ny och ändrad lagstiftning.

Miljösamverkan har en anställd samordnare som anordnar gemensamma kurser och workshops via Teams eller på plats i länen. Via gemensamma fokuskanaler i Teams svarar inspektörer på frågor samt bidrar med kunskap. Fokuskanaler finns för både inspektörer och chefer. Sen 2025 har Hammarö kommun även ingått i ett samverkansavtal med kommuner i Värmland och Örebro län. Avtalet utgör en grund för samarbete mellan parterna och kommunerna kan nyttja varandras personalresurser och kompetens för att kunna hantera arbetsanhopningar, kompetensbrist eller jävssituationer i respektive kommun. Samarbetet innebär att ingående kommuner kan utföra tillsyn, kontroll och handläggning i de andra kommunerna efter uppdragsbeställning.

Miljö- och byggnadsnämnden i Hammarö kommun är en relativt liten tillsynsmyndighet där miljösamverkan bidrar till ökad kompetens, likvärdighet och effektivitet.

Kompetensförsörjning

Miljö- och byggnadsnämnden i Hammarö kommun har ett behov av 1,5 tjänster inom livsmedelskontrollen och uppgifterna är fördelade på tre personer. Utöver livsmedelskontroller arbetar inspektörerna även med tillsyn enligt annan speciallagstiftning. En omorganisation innebär en risk att livsmedelskompetens förloras i den föreslagna kontrollorganisationen då kompetenta medarbetare kan välja att inte söka tjänst i den statliga organisationen. Om medarbetare i kommunerna väljer att söka tjänst i den nya kontrollorganisationen förloras istället kompetens inom annan speciallagstiftning i kommunen. Utredningen beskriver att det råder brist på kompetens inom livsmedelskontrollen i landet och miljö- och byggförvaltningen anser inte att bristen kommer avhjälpas med en organisationsförändring. Förslaget riskerar istället att påverka kommunens övriga tillsynsuppdrag negativt.

Externa revisioner

Enligt artikel 6 kontrollförordningen (EU 2017/625) finns det krav att de behöriga myndigheterna ska låta utföra externa revisioner av livsmedelskontrollen. Den behöriga myndigheten ska med beaktande av resultaten vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att de uppfyller målen i kontrollförordningen.

Länsstyrelsen har tidigare genomfört revisioner av kommunens verksamhet. Senaste revisionen av livsmedelskontrollen i Hammarö kommun genomfördes 2019 och den följdes upp under 2020. Revisioner av den kommunala kontrollen har inte utförts sedan 2021 i Sverige. Utredningen påtalar att det saknas ett heltäckande revisionssystem i landet.

Miljö- och byggförvaltningen har under hösten 2024 anlitat Karlstad kommuns miljöförvaltning att utföra revision av förvaltningens kontrollprocess och skriftliga rutiner som hänger ihop med kontrollen. Personen som utförde revisionen är utbildad för att revidera kommuners kontrollorganisation.

Tidigare revisioner uppfyllde en viktig funktion genom att identifiera eventuella brister inom livsmedelskontrollen. Hammarö kommun anser att dessa revisioner behöver återupptas oavsett vilken organisationsmodell som väljs. Ett heltäckande revisionssystem av dagens kontrollorganisation skulle lösa många av de brister som utredningen lyfter men på ett mer kostnadseffektivt sätt än en helt ny kontrollorganisation.

Caroline Depui
Kommundirektör

Solweig Gard
Ordförande